

‘Wat een reis! Zijn jullie nou superintelligent of knettergek?’

Education on Tour: grenzen voorbij, in een camper van acht vierkante meter

Geert Bors

In januari vertrokken Ronald Heidanus en Inge van de Goor met hun drie kinderen naar Scandinavië. De naam van hun onderneming? *Education on Tour*. Hun missie? Op zoek naar ‘*the essence of education*’. Mensenkinderen onderhoudt regelmatig contact met de reisgenoten en had halverwege de tocht een skypegesprek. De allereerste school was meteen een grenservaring voor oudste zoon Feie. En grenzen blijven verlegd worden: in de scholen, bij de ijshockeytraining en in hun onderlinge contact.

Het is vrijdagochtend, 26 januari, als Ronald Heidanus bezig is met de puntjes op de i voor de grote *roadtrip* met zijn gezin aanvangt: met zijn vrouw Inge van de Goor en hun drie kinderen Feie (11), Jonah (9) en Leah (6) trekt hij een half jaar noordwaarts. In een camper met acht vierkante meter leefruimte. Nee, het zijn niet de koffers (één per persoon) die nog in de camper moeten, het gaat om de allerlaatste details: Ronald wil nog heel even Tilburg in om stickerverwijderaars te halen om de oude belettering van hun voertuig te halen. Daarna staat er alleen nog maar 'Education on tour' in fraaie letters op de flanken en kan de motor aangezwengeld worden.

De grootste klus in de voorbereiding was misschien wel het overtuigen van de leerplichtambtenaar. Zelfs twee formeel opgeleide leraren (Ronald werkt onder andere in het speciaal onderwijs en Inge is kunstdocente in het vo) mogen van de Nederlandse wetgever niet zomaar hun eenmaal ingeschreven kinderen uit school houden. En dus heeft het stel de methodes overlegd die ze zullen gebruiken voor het bijhouden van de Nederlandse leerstof, en gaan ze zorgvuldig om met de wettelijke 'inschrijf- en aanwezigheidsplicht' die geldt voor scholing in het buitenland ('artikel 5 onder c') en worden er officiële contracten getekend door de bezochte scholen, die in Denemarken, Zweden en Noorwegen zullen worden aangedaan.

"De kinderen komen niet meer thuis", zegt Ronald, "Wij rijden straks naar hun school en dan, om 13.40 nemen we ze mee naar buiten en zwaaien alle klassen ons uit – zo gaan we symbolisch weg van hun vertrouwde Montessorischool en glijden we de reis in. Na het weekend kloppen we dan aan bij de eerste school. Meteen een interessante: het is een Deense school, maar wel in het Noord-Duitse Schleswig-Holstein, ooit zwaar bevochten terrein tussen de Denen en de Duitsers. Een mooie poort tot Scandinavië. Op zo'n school net buiten de Deense grens moet vast al iets zichtbaar worden van hoe onderwijs in Scandinavië eruitziet."

Wakker worden bij min 3

Inmiddels is het 7 mei. Het avontuur *Education on Tour* is halverwege. Het span is gearriveerd in het Zweedse Karlstad, waar een school met de stromen Montessori, traditionele jaarklassen en speciaal onderwijs, de deuren wijd opengeslagen heeft voor de Nederlanders, zoals veel scholen dat al gedaan hebben: "Welkom", brak ergens een leraar het ijs, "Wat een reis! Of jullie zijn hartstikke intelligent of jullie zijn knettergek. Welke van de twee is het?" Eerst maar even de harde cijfers: "We zijn 98 dagen op weg. We hebben 60 schooldagen gehad. Bijna 5.000 kilometer gereisd. 9 scholen bezocht en op 17 plaatsen overnacht."

Wie op Facebook of Twitter de reis gevolgd heeft, weet dat het dagen met ups en downs zijn geweest: van ijsskoude nachten in de winter die pas in februari echt intrad (het was 's ochtends min 3 in de camper) en een gezin dat collectief in de greep raakte van een heftig buikvirus, tot prachtige plaatjes van Scandinavische landschappen, drone-beelden hoog boven scholen en enthousiaste verslagen over *the little differences* met Nederland – kleine maar veelzeggende observaties over bijvoorbeeld het ontbreken van snoepautomaten, maar de alomtegenwoordigheid van zelf te tappen koud water in de scholen.

Inge en Ronald nemen de tijd om via Skype de balans op te maken. Ronald: "Een zoektocht naar *the essence of education*, zo hebben we onze reis genoemd. Ons uitgangspunt bij vertrek was dat vooral ik even klaar was met het onderwijssysteem in Nederland.

Er is altijd veel discussie over de vorm – vanochtend op Twitter weer over leraren in korte broek – maar er beweegt weinig en er zijn weinig mensen die verantwoordelijkheid durven nemen." Ja, dat klinkt negatief, zegt hij, maar zo bedoelt hij het niet: "Als je namelijk midden in de waan van de dag zit, dan komt het onderwijs over je heen en dan is het wat het is. Ik denk dat het grootste thema is waarmee het onderwijs in Nederland worstelt, of ik in elk geval: je bewust leren zijn van alles wat je doet. Je innerlijke houding tot uitgangspunt maken: wat ligt er aan mij? Wat kan ik nu doen? Waar kan ik verantwoordelijkheid voor nemen? Ieder kind wil leren en ieder kind wil bij de groep horen, net als leerkrachten overigens."

Ze merkten op in Deense scholen dat het leertempo er behoorlijk laag leek te liggen. "Hoe meet je nou waar je kinderen zijn?", vroegen ze de leerkracht. "Meteen

toen we het vroegen, vond ik het een heel Nederlandse vraag. Zo'n typische vraag naar meten, naar de vorm en het gemiddelde", zegt Ronald. Inge vult aan: "We kregen te zien hoe anders ze hier omgaan met het kijken naar leertempo. Al tijdens de 'gathering' – de ochtendbijeenkomst – stelt de leerkracht vragen die de motivatie van de kinderen wakker schudden. En ze spreiden hun leerpad hier, als team, uit over negen leerjaren. Dan kan ieder kind ook meer werken in zijn eigen tempo. Dan maakt het niet uit of je na leerjaar 1 alle leerstof al precies beheerst. Dat geeft zoveel rust."

Waar hadden we het over?

Dat Scandinavië de vindplek voor de essentie van onderwijs moest worden, heeft een lange geschiedenis, die teruggaat op het begin van de band tussen Inge en Ronald, in 2004: hij speelde in een band, die zij trouw volgde. Van het een kwam het ander, en opeens was er iets dat je verkering kunt noemen. En toen kreeg Ronald die klus om een Zweedse band in Stockholm te gaan ophalen, om ze naar een Utrechtse studio te brengen: "*Ga je mee?*", vroeg ik Inge, toen we een week iets hadden. Ik moest die avond zelf nog spelen in Eindhoven. Om 23.00 paktten we de bus en reden we samen naar Zweden, de hele nacht door. 24 uur samen in de bus. Ik herinner me hoe we 's ochtends de boot namen in Helsingor."

"Ja? Dat weet ik niet meer", zegt Inge. "Maar op die reis is wel onze basis gelegd. Ik kan me het landschap nog goed herinneren. Het was begin november, en al superkoud en vroeg donker. Er groeide meteen een fascinatie voor dat land. Stockholm is een stad waar we vaker zijn geweest, ook met de kinderen. Een stad met een fijne energie."

Is het woord 'onderwijs' op die eerste reis al gevallen? "Dat weet ik niet meer", mijmert Ronald en kijkt Inge aan. "Ik kan me niet voorstellen dat we het er niet over hebben gehad", zegt ze. "Het boeide ons beiden. Ik was al docent en jij was een tijdje gestopt met de Pabo, vol met muziek bezig, aan het twijfelen hoe je die opleiding af kon maken – zo ingewikkeld als jij het toen al vond je te conformeren aan het methodisch handelen en hoe je de uitdaging miste." "Ja", antwoordt Ronald, "Het ging er zo weinig over de inhoud, over het pedagogisch-didactisch handelen. Ik was bij mijn opleiding tot klassenassistent al vaak ingevallen op een zml-school, als mijn stagebegeleider ziek was, en ik had er heel veel praktische kennis opgedaan. Met die kinderen kom je héél dicht bij waar het echt om gaat: het zijn kinderen met beperkingen, met wie je op zoek gaat naar hun talenten om hen de kans te geven op een volwaardige plek in de samenleving. Ze leerden mij finetunen, ze leerden me hun perspectief in te nemen,

te leren zien wie zij waren. Op de Pabo kon ik dus zo het ene na het andere voorbeeld over de pedagogische relatie oplepelen, maar daar ging het daar helemaal niet over.” “Waar we het wél in die 24 uur over hebben gehad...”, breekt Inge in: “Kinderen!”

De plek van onderwijs in een samenleving

Al die keren dat het stel in Scandinavië was, viel hen op hoe anders de plek van kinderen in de samenleving leek te zijn: “Telkens keken we met een schuin oog naar scholen, we zagen hoe leerkrachten door de stad liepen met hun kinderen, zagen hoe kinderen speelden in de parken. Alles leek zo gemoedelijk”, zegt Ronald. Inge vult aan: “Het viel op hoe in Zweden en Denemarken alles om de aanwezigheid van kinderen heen gebouwd is. Kinderen lijken de basis van het denken, ook in openbare gelegenheid is overal rekening gehouden met kinderen. We hadden het idee dat er fundamenteel anders omgegaan wordt met onderwijs: onderwijs wordt meer geleefd, als onderdeel van het samenleven. Kinderen zijn hier natuurlijk ook lange dagen op school.”

“Dat heeft mij ook altijd het meest geboeid: niet het lesgeven an sich, maar de algehele plek die onderwijs in een samenleving toebedeeld krijgt en inneemt”,

zegt Ronald. In die zin had de reis ook naar het veelgeroemde Finland kunnen gaan – een land dat lang gebukt ging onder overheersing van dan weer eens de Zweden, dan de Russen, en waar de winters lang en de agrarische opbrengsten altijd kantje boord waren. Het land ook, dat het zo goed doet in de mondiale rangordes van beste schoolsystemen, omdat politiek, overheid en maatschappij een paar decennia geleden vol zijn gaan inzetten op de kwaliteit en de statuur van het onderwijs. “Maar liever laten we Finland nu ‘rechts’ liggen”, zegt Ronald. “We wilden juist in het onbekendere duiken: Denemarken, Zweden en over twee weken Noorwegen.” Noorwegen en het onderwerp van de plek van het kind in een samenleving brengt Inge bij een documentaire die ze dag over de moordaanslag die Anders Breivik pleegde op het eiland Utøya: “Er kwam een vader aan het woord, die zijn dochter verloren had door Breivik. En de interviewer vroeg hem of hij niet de doodstraf zou willen opleggen. ‘Nee’, antwoordde de man. ‘Daar heb ik zelf helemaal niets aan. Het gaat erom: hoe kunnen wij als maatschappij dit soort dingen voorkomen?’ Dat bleef me zó bij: dat die man dacht in termen van opvoeding, van de veerkracht van een hele samenleving.”

Veelvormige, veelkleurige scholen

In Karlstad heeft de familie een warm welkom gekregen. Ze zitten in een lokaal vol Montessori-materiaal, met de kinderen om hen heen. Inge vertrekt naar een afspraak met de muziekdocente. Over elke school die tot nu toe bezocht is, is wel iets opmerkelijks te zeggen. Ze zijn veelvormig, veelkleurig, allemaal anders. En toch brengt elk iets van de gezochte ‘essentie’ aan het licht – vaak op een positieve manier. Een enkele keer maakt juist het ontbreken van bepaalde elementen pijnlijk zichtbaar waar het in essentie om zou moeten gaan: Scandinavië hoeft ook weer niet geromantiseerd te worden. Ook hier zijn er ouders die hun kind plompeverloren afleveren bij de schoolpoort, zonder veel interesse in pedagogische overdracht. En er was bijvoorbeeld die school met veel vluchtelingenkinderen, waar tot vorig jaar met een sterke visie integratieonderwijs werd vormgegeven, maar waar van het een op het andere schooljaar opeens grote bezuinigingen het structurele vangnet onder die visie wegsloegen. Hoewel de kinderen het er naar hun zin hadden, vond Ronald het moeilijk zich te verhouden tot wat hij zag gebeuren. Positief: op veel scholen vallen de gezonde maaltijden op. Meerdere scholen hebben directeuren die zelf

ook lesgeven. Er zijn scholen waar de inspectie haar bevindingen deelt met leerkrachten en ouders. Er was die school waar de ouders eigenaar van waren en waar de leraren de verantwoordelijkheid droegen. Dan de school met een hond als ‘lesondersteuner’. Er was de school waar op de vloeren historische tijdlijnen waren uitgezet en de deuren waren bekleed met manshoge portretten van Nelson Mandela en Martin Luther King, en op de achterkant een levensbeschrijving van hen. “Als je in het Martin Luther King-lokaal lesgeeft, geeft dat wel een intentie weer, hè?”

De allereerste keer een school binnengaan

Als het onderwerp verspringt naar de verstaanbaarheid van Zweeds ten opzichte van het Deens, schuift oudste zoon Feie (11) aan voor het Skypescherm. Waar veel Scandinavische kinderen Engels krijgen vanaf jaarklas 0, en dat vaak in conversatievorm, voelt hij zich niet altijd even senang bij het spreken van andere talen. Maar Feie groeit super, zegt pa Ronald: “Pas gaf je een presentatie in het Nederlands en meteen daarna in het Engels. Dat ging hartstikke goed.” Wat zijn nou drie momenten die Feie zich als eerste herinnert van de eerste helft van de reis? “De eerste weet ik meteen: dat was de eerste keer, de eerste

dag. Toen ik uit de camper stapte en voor de school in Schleswig stond. Ik had de hele tijd gedacht dat het heel leuk zou zijn om zo'n nieuwe school te zien, maar opeens was het best spannend."

Of het nu die maanden op acht vierkante meter zijn, maar net zo natuurlijk als Ronald in interactie met Inge, spreken nu pa en zoon samen verder. Ronald wijst hem op de observaties die Feie en zijn broer deden, over de grote ruimte die overal in de school was en toch die prachtig gedempte akoestiek. Maar ook kan Ronald meegaan in de zenuwen van dat eerste moment:

"De school had geen receptie. We vroegen naar de *headmaster*, die op de tweede etage bleek te zitten. Het was een interimmer die niet wist van onze komst. *Oké, en nu?*, denk je dan. Natuurlijk werd de sfeer meteen heel open en nieuwsgierig en werden we gebracht naar onze contactpersoon." Pa wil maar zeggen tegen zijn zoon: het is een herkenbaar gevoel, die eerste drempel overstappen.

Feies tweede levende herinnering is dat moment dat de sneeuw eindelijk smolt, en de camper opeens weggezaakt bleek in de modderige onderlaag. Ze moesten eruit gesleept worden. Het brengt Ronald op de back to basics-ervaringen tijdens de reis: gas om de camper te stoken op de allerkoudeste nachten bleek bijvoorbeeld een beperkende factor. In Denemarken bleken er amper plekken om de gasflessen te vullen, dus het was spannend hoe lang de kou aanhield en wanneer er nieuwe brandstof beschikbaar was. Ook hier: hulp van vriendelijke onbekenden, die de missie van de familie graag ondersteunden.

Een filosoof op het ijs

En dan is er het uitzicht vanaf de Stockholm Globe, de ijshockey-arena die boven Stockholm uit torent –

Feies derde herinnering die als eerste bovenkomt. Een reis met vergezichten, uitzichten en inzichten. De *'essence of education'* kan zich bijvoorbeeld zomaar tonen op een heel andere plek dan een school. Voor Feies jongere broer Jonah (9) heeft het gezin het voor elkaar gekregen dat de fanatieke ijshockeyer mag meetrainen bij lokale teams. De ene keer treft hij een eendimensionaal prestatiegerichte coach, maar de andere keer staan er echte pedagogen op het ijs, die gedisciplineerde techniektraining paren aan het doorzien van de karakters en de betrokkenheid van de jonge schaatshelden. "In Stockholm stond echt een filosoof op het ijs. Zo geniaal was die man", zegt Ronald, "Jonah deed mee aan een moeilijke, heel technische skills-training en ik zag dat hij het lastig had. 'Dat zie ik ook', zei de coach, 'Maar ik zie ook een lach. Als je een lach ziet, dan wil een kind beter worden, dan wil hij de uitdaging aan. Weet je wanneer je kunt zien of een kind het niet naar zijn zin heeft? Dan zie je ouders langs de boarding druk uitoefenen.' Als je dat doortrekt laten wij, als leraren en coaches, ouders misschien wel te veel naar ons toekomen en ons hun druk opleggen."

De essentie van onderwijs toont zich ook privé, waar je ouders nu ook je meester en juf zijn.

"De essentie van onderwijs' betoont zich bijvoorbeeld in de privé sfeer, waar papa en mama nu ook meester en juf van hun eigen kinderen zijn. "In het begin was het best raar", zegt Feie. "Dan zaten we best vaak te kletsen, als we ons werk moesten maken. Want zij zijn gewoon onze vader en moeder. Nu zijn we het gewend en is het verder niet gek."

"Zeker", zegt ook Ronald, "In het begin is het lastig. Geduld hebben in het lesgeven is anders bij je eigen kinderen dan met anderen kinderen in een klas. Maar de kinderen hingen ook best aan ons: durven doorzetten, je onzekerheden voorbij gaan – dat kwam allemaal in het geding omdat wij, door de schoolsetting heen, ook hun ouders zijn. Je leert diep in het brein en het wezen van je eigen kinderen kijken: Jonah kan een heel ongeconcentreerde leerling zijn en dan opeens is er weer hyperfocus. Nu hij ziet hoeveel hij aan Engels heeft, gaat het leren bijvoorbeeld opeens supersnel bij hem. Leren dient voor hem context te hebben. En: het is ook kijken in de spiegel. Je ziet oude patronen van jezelf herhaald bij je kinderen."

Ja, ik kan deze reis aanraden. Maar je moet samen en alleen sterk in je schoenen staan.

Inge is intussen terug van een enerverende les Middeleeuwse muziek. Zij ziet bijvoorbeeld nu van dichtbij hoe saai een basisschoolrekenmethode eigenlijk is en hoe het toch eigenlijk veel minder plat en veel betekenisvoller zou moeten kunnen.

Ooit 24 uur, nu 24 weken samen

Education on tour is net voorbij het halfweg-punt. Hun voorlopige conclusies over de vindplaats van essenties? Ronald: "De heft van wat we zien is pedagogisch, met daarin het afstemmen op wat een kind nodig heeft. Een kwart ligt aan de leerkracht en kennis van de didactiek. En dan is er nog een kwart leiderschap en organisatie." Ook culturele verschillen wegen ze mee. Juist die brengen essenties aan het licht, meent Ronald. Het meest gefascineerd zijn Inge en Ronald menteel

over de zelfregulering die ze bij veel kinderen zien. Dat, in combinatie met respect voor de groep, wordt vanaf de jongste jaren bijgebracht en vormt misschien wel de kern voor waarom ze zo weinig ordeproblemen tegenkomen.

Het begon ooit met een reis van 24 uur naar Stockholm. Nu ondernemen Inge en Ronald, inmiddels drie kinderen rijker, een tocht van 24 weken, merkt Inge op: "Je leert elkaar weer opnieuw kennen. Je komt elkaar tegen, op acht vierkante meter." "Het is geen vakantie", lacht Ronald, "Ik kan een reis als deze zeker aanraden, maar het moet een welbewuste keuze zijn, waarbij je alleen en samen sterk in je schoenen moet staan." "Je bent elkaars klankbord", meent Inge, "Na een intensieve schooldag heb je alleen elkaar om te verwerken." Verwerken doen beiden anders: waar Ronald zich druk maakt over blogs die ongeschreven blijven en zoekt naar momenten om met diepgang te kunnen schrijven, wacht Inge af: haar schrijfsels of tekeningen komen wel. Zou ze nu aan de slag gaan, dan blijft het ergens oppervlakkig. Straks pas, met overzicht, toont zich de rode draad.

Education on Tour volgen? www.educationontour.com, @EducationOnTour (Twitter en Facebook)